

نگاهی اجمالی به تأسیس واقدامات آژانس یهود

سال آینده در اورشلیم!



محمد وحیدی

«... هیچ فرد قوی یا ثروتمندی در جهان وجود ندارد که بتواند مردمی را از کشوری به کشور دیگر ببرد. فقط یک ایده این امر را می‌تواند محقق کند. درواقع ایده دولت، چنین قدرتی دارد. یهودیان در تمام شب طولانی تبعید خود، از رؤیای سلطنت دست برنداشتند. «سال آینده در اورشلیم»؛ ما این ایده را در همه نسل‌ها تکرار خواهیم کرد. اکنون زمان آن فرا رسیده است که نشان دهیم این قدرت را داریم که رؤیا را به ایده‌ای روشن تبدیل کنیم...» این‌ها جملاتی است که هر تزل در کتاب دولت یهودی خود نوشته و یک بار دیگر قبل از مرگش، در یکی از سخنرانی‌های در کنگره جهانی صهیونیسم آن را تکرار کرد. جمله و یا در اصل ایده‌ای که سال‌ها بعد تبدیل به ساختار و چهارچوبی شد که الان به اسم آژانس یهود می‌شناسیم. در دو شماره گذشته در مورد کنگره جهانی صهیونیسم و تشکیل سازمان جهانی صهیونیسم نوشتیم و گفتیم که این ایده از کجا آمد و توسط چه کسانی و با چه سازوکاری شکل گرفت. در چارته که خود سایت سازمان جهانی صهیونیسم در مورد سازمان‌های صهیونیستی شکل گرفته قبل از تشکیل دولت اسرائیل عنوان کرده بود، آژانس یهود از مهم‌ترین سازمان‌های شکل گرفته بود.

تأسیس آژانس یهود

سال ۱۹۲۰، قیومت بریتانیا بر سرزمین فلسطین توسط شورای اتحاد کشورهای موافق تصویب شد. در بخش ۴ این سند گفته شده بود: «... یک سازمان یهودی مناسب به عنوان یک نهاد عمومی به منظور مشاوره و همکاری با مقامات مسئول در مورد مسائل اقتصادی، اجتماعی و موارد دیگر که به تأسیس خانه ملی یهودیان و منافع جمعیت یهودی در سرزمین اسرائیل منجر شود، به رسمیت شناخته شود». طبق این سند، سازمان جهانی صهیونیسم به دنبال ایجاد یک دفتر ارتباطی بین شهرک‌های یهودی‌نشین و کیبوتص‌ها با دولت قیومت بود. دفتری که نقش نهاد حاکم را بر جوامع پراکنده یهودیان را در سرزمین‌های اشغالی ایفا کند. یعنی درواقع تا ۱۹۲۹ که به صورت رسمی آژانس یهود تأسیس شد، سازمان جهانی صهیونیسم رابط بین کیبوتص‌ها و شهرک‌ها با دولت قیومت و انگلیسی‌ها بود.

پس از بحران موج مهاجرت چهارم مدیریت صهیونیستی به دنبال منابع مالی برای تقویت کیبوتص‌ها بود. در ۲ ژانویه ۱۹۲۷، این دو توافق‌نامه‌ای (موافقت‌نامه وایزمن-مارشال) را امضا کردند که منجر به تأسیس آژانس یهودی شد. به دنبال این توافق، دو کمیته تشکیل شد. «کمیته آژانس»

و «کمیته خبرگان» که برای جمع‌آوری داده‌ها (تعداد یهودیان در سرزمین‌های اشغالی، منابع مالی، چگونگی سیستم مهاجرت‌ها و رسیدگی به وضع اسکان و تأمین نیازهای اولیه و...) و نتیجه‌گیری به سرزمین‌های اشغالی آمدند. کمیته آژانس که متشکل از متخصصان در زمینه‌های کشاورزی، صنعت و تجارت بود در سال ۱۹۲۸ داده‌ها را در خصوص تأمین نیازهای اولیه و چگونگی رشد شهرک‌ها و کیبوتص‌ها ارائه و کار خود را به پایان رساند و بانک اطلاعاتی عظیمی از منابع خاکی، آبی و معدنی فلسطین گردآوری شد. در آوریل ۱۹۲۸، تصمیم گرفته شد یک آژانس یهودی گسترش یافته ایجاد شود که شامل نمایندگان غیر صهیونیستی و یهودیان ثروتمندی باشد که مایل به حمایت از سیاست صهیونیستی در فلسطین هستند. در آخر، به عنوان بخشی از شانزدهمین کنگره صهیونیسم که در زوریخ تشکیل شد، در ۱۱ اگوست ۱۹۲۹ نمایندگان ۲۶ کشور تأسیس آژانس یهود برای سرزمین اسرائیل را اعلام کردند. وایزمن که رئیس سازمان جهانی صهیونیستی نیز بود به عنوان رئیس این آژانس منصوب شد. در میان غیر صهیونیست‌هایی که در این کنفرانس تأسیس آژانس شرکت کردند، اسم آلبرت انیشتین، لئون بلوم و لوئیس مارشال، رهبران و تأثیرگذاران جامعه یهودیان آمریکا هم دیده می‌شود.

فعالیت آژانس قبل از تأسیس دولت

با تأسیس نمایندگی‌های آژانس یهود، بخش‌هایی در آن تشکیل شد. بخش سیاسی به روابط خارجی حل و فصل مسائل مربوط به تأمین منابع مالی خارج جوامع یهودیان و مسائل مربوط به اوضاع زندگی یهودیان اروپایی و دیاسپورا (یهودیان آفریقا، آمریکای جنوبی و آسیای دور) می‌پرداخت. ادارات دیگر هم عبارت بودند از اداره امنیت، اداره مهاجرت و اداره آموزش. آژانس یهود در بدو تأسیس در زمان دولت قیومت، سه شعار و هدف اصلی داشت که حتی بعدها با تأسیس دولت هم این اهداف را پیگیری می‌کرد. اولین هدف تشویق یهودیان برای مهاجرت به سرزمین‌های اشغالی بود. دومین آن، تضمین صلح و امنیت جوامع یهودی در جهان و آخرین آن آموزش آموزه‌های یهودی برای پیوند دادن یهودیان به یکدیگر و ارزش‌های دولت عبری. در سال ۱۹۳۷، ایده‌ای در آژانس یهود شکل گرفت به اسم «دولت در راه». اختلاف نظری بین رهبرهای سازمان جهانی صهیونیسم و رهبران آژانس شکل گرفت. اختلافی در مورد چگونگی گسترش شهرک‌ها و روش‌های بیرون کردن فلسطینیان و زمین‌های رها شده. به دلیل این اختلاف نظر، آژانس با عنوان آژانس گسترش یافته یهودیان منحل شد و عناصر غیر صهیونیست به دلیل

افراط‌گری‌های بعضی از یهودیان و شکل‌گیری گروه‌های شبه‌نظامی و حمله به عوامل دولت قیومت، از آژانس گسترش یافته یهودیان بیرون رفتند. آژانس خالص شد و از ۱۹۳۸ به بعد با اینکه هویتی جدای از سازمان جهانی صهیونیسم پیدا کرده بود، به آژانس یهود تغییر نام داد و بعد از شکل‌گیری دولت دوباره تیم رهبری آن با رهبران سازمان جهانی صهیونیسم یکی شد که در این مدت تا زمان شکل‌گیری دولت عبری، ریاست آن با دیوید بن گوریون بود.

آژانس یهود، بعد از تأسیس دولت

در سال‌های اول پس از تأسیس دولت، آژانس نقش یک نهاد حل و فصل‌کننده را بر عهده گرفت. کار آژانس بعد از تشکیل دولت، بیشتر حل و فصل امور ایجاد کیبوتص‌ها و شهرک‌ها عمدتاً در زمین‌هایی بود که پس از تشکیل دولت و جنگ‌های پارتیزانی با گروه‌های مسلح فلسطینی رها شده و به زمین‌های غایب مشهور شده بودند. مفهوم املاک غایب به املاکی گفته می‌شد که در جریان جنگ و خرده مبارزات مسلحانه با اعراب توسط ساکنان فلسطین به اجبار رها شده بودند. شهرک‌نشینان در موشاویم یک قرارداد به نام «قرارداد سه‌گانه» امضا کردند که قراردادی بود بین آژانس یهودی «به عنوان یک نهاد شهرک‌سازی»، انجمن موشاو و صندوق ملی. این قرارداد زمین را اختصاص داده بود به آژانس یهود و او در مورد چگونگی گسترش و نحوه ساخت و ساز نظر می‌داد.

در سال ۱۹۶۷ وزارت مهاجرت و جذب تأسیس شد، اما با این حال آژانس یهود در هر سال تقریباً ده هزار مهاجر را به عنوان بخشی از پروژه «در خانه با هم»، به سرزمین‌های تحت اشغال رژیم اسرائیل می‌آورد. در این پروژه، اسرائیلی‌های قدیمی مثل تولیدر، خانواده‌های مهاجر جدید را همراهی می‌کنند، آن‌ها را به شبکه اجتماعی متصل می‌کنند و به آن‌ها کمک می‌کنند تا با زندگی در شهرک‌ها سازگار شوند. آژانس یهود هر ساله حدود ۳۶۰ میلیون دلار برای ارتباط با یهودیان دیاسپورا سرمایه‌گذاری می‌کند و همچنین سالانه ده‌ها هزار جوان یهودی از سراسر جهان از طریق پروژه‌های «مسا» و «تاگلیت» به اسرائیل می‌آیند. پروژه‌هایی که ذیل آن، یهودیان جوان از جمله اسرائیلی‌ها را به عنوان بخشی از یک برنامه آموزشی متنوع ۱۰ روزه به صورت رایگان به اسرائیل می‌آورد. ده‌ها هزار نفر عبری را یاد می‌گیرند و در استودیوها و کلاس‌هایی که توسط آژانس یهود اداره می‌شوند، با فرهنگ و هویت، تاریخ و شهروندی رژیم اسرائیل آشنا می‌شوند.

